Barn under 15 år som begår allvarliga brott

Brå-rapport 2025:11

Monika Karlsson, monika.karlsson@bra.se
Olle Westlund, olle.westlund@bra.se

Inledning

- Fokus på ej straffmyndiga barn – kunskapslucka
- Allvarliga brott = LUL-utredda brott (31 § lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare)
- 10 procent av samtliga brottsmisstankar bland barn under 15
- Analys av registerdata, LUL-utredningar, barnavårdsutredningar, intervjuer med socialtjänst, polis, skola och med ungdomar

I denna presentation

- Barns allvarliga brottslighet – omständigheter och utveckling
- Misstänkta barns livssituation
- Socialtjänstens insatser för de misstänkta barnen
- Centrala utvecklingsområden

Vilka är de allvarliga brotten som barn begår?

Brottskategori	Andel pojke	Andel flicka	Andel totalt
Misshandel, inkl. grov	15%	24%	17%
Rån	13%	5%	12%
Våldtäkt, inklusive mot barn	13%	1%	11%
Brott mot narkotikastrafflagen	9%	11%	9%
Stöld	4%	15%	6%

Vilka är de allvarliga brotten som barn begår, forts.

Brottskategori	Andel pojke	Andel flicka	Andel totalt
Mord och dråp	1%	0%	1%
Utpressning inklusive grov	1%	1%	1%
Allmänfarliga brott (13 kap BrB)	3%	3%	3%
Övergrepp i rättssak	3%	3%	3%
Brott mot vapenlagen	3%	1%	3%

Brott som begås av pojkar rekryterade av kriminella nätverk

- 25 procent av LUL-utredda pojkar har bedömts ingå i kriminella nätverk (4 procent flickor)
- Fler allvarliga brott – mord, rån, grov misshandel, övergrepp i rättssak och vapenbrott
- Brott både ”på eget bevåg” och på uppdrag
- Högre andel skjutvapen och allvarligt våld
- Mer än dubbelt så vanligt med äldre medmisstänkta
- Destruktiva maskulinitetsideal tydliga

Har allvarliga brott begångna av barn under 15 år ökat?

- Troligtvis två skilda utvecklingar:

1) Ingen eller endast liten ökning sett till majoriteten av brotten:
    - Dock stark ökning av LUL-utredningar på grund av nya rutiner hos åklagare

2) Stark ökning av vissa allvarliga brott med koppling till kriminella nätverk
    - T.ex. mordbrott, utpressning, övergrepp i rättssak, grova vapenbrott
    - Påverkar inte övergripande utvecklingen pga låga tal

Barnens liv präglade av ett flertal riskfaktorer

1. Socioekonomiska indikatorer och andra registeruppgifter

Socioekonomiska indikatorer	Totalt (n=430)	Motsvarande i befolkningen
Ensamstående med barn under 25 år	40%	20%
Flerbostadshus, hyresrätt	45%	23%
Bostadsområde med socioekonomiska utmaningar	28%	14%
Inrikesfödd med två utrikesfödda föräldrar	23%	14%

Barnens liv präglade av ett flertal riskfaktorer

1. Socioekonomiska indikatorer och andra registeruppgifter, forts

Registeruppgifter	Pojkar (n=320)	Flickor (n=110)	Motsvarande i befolkningen
Egen utsatthet för polisanmält brott året innan LUL-brottet	30%	47%	Ca 4-5%
Placerad enligt LVU eller SoL minst en gång innan LUL-brottet	20%	16%	-
Någon psykiatrisk diagnos enligt patientregistret	40%	49%	Ca 6-8%

Barnens liv präglade av ett flertal riskfaktorer

2. Riskfaktorer enligt socialtjänstens barnavårdsutredningar

Typ av riskfaktor	Pojkar (n=169)	Flickor (n=46)
Barnets känslor och beteende	81%	78%
Barnets skolgång	66%	74%
Barnets sociala umgänge	66%	63%
Barnets föräldrar	53%	67%
Egen utsatthet	47%	56%
Barnets fritid	27%	33%

Barnens liv präglade av ett flertal riskfaktorer

2. Riskfaktorer enligt socialtjänstens barnavårdsutredningar, forts

Typ av riskfaktor	Pojkar (n=169)	Flickor (n=46)
Barnets känslor och beteende	81%	78%
Aggressivt beteende	32%	46%
Låg impulskontroll	32%	28%
Trots	15%	39%
Uppmärksamhetsstörningar	24%	17%
Känslomässig otillgänglighet	10%	26%
Droganvändning eller försäljning	19%	22%

Barnens liv präglade av ett flertal riskfaktorer

2. Riskfaktorer enligt socialtjänstens barnavårdsutredningar, forts

Typ av riskfaktor	Pojkar (n=169)	Flickor (n=46)
Barnets skolgång	66%	74%
Problematisk frånvaro	44%	59%
Underkända betyg	31%	35%
Konflikter med elever	28%	35%
Särskild anpassn. av undervisning	28%	28%
Konflikter med lärare	18%	22%

Barnens liv präglade av ett flertal riskfaktorer

2. Riskfaktorer enligt socialtjänstens barnavårdsutredningar, forts

Typ av riskfaktor	Pojkar (n=169)	Flickor (n=46)
Barnets sociala umgänge	66%	63%
Jämnåriga kriminella	28%	28%
Äldre kriminella	19%	22%
Generellt normbrytande umgänge	24%	13%
Avsaknad av vänner	9%	6%
Kriminella syskon	6%	2%

Barnens liv präglade av ett flertal riskfaktorer

2. Riskfaktorer enligt socialtjänstens barnavårdsutredningar, forts

Typ av riskfaktor	Pojkar (n=169)	Flickor (n=46)
Barnets föräldrar	53%	67%
Mamma saknar tillräcklig förmåga	30%	46%
Pappa saknar tillräcklig förmåga	20%	33%
Pappa ej motiverad	12%	20%
Föräldrarna är i konflikt	14%	15%
Våld i hemmet	8%	20%
Mamma ej motiverad	9%	17%

Barnens liv präglade av ett flertal riskfaktorer

2. Riskfaktorer enligt socialtjänstens barnavårdsutredningar, forts

Typ av riskfaktor	Pojkar (n=169)	Flickor (n=46)
Barnets känslor och beteende	81%	78%
Barnets skolgång	66%	74%
Barnets sociala umgänge	66%	63%
Barnets föräldrar	53%	67%
Egen utsatthet	47%	56%
Barnets fritid	27%	33%

Fler riskfaktorer för pojkar i kriminella nätverk

- Nästan tre gånger vanligare med utrikesfödda föräldrar (inrikesfött barn)
- Nästan dubbelt så vanligt att bo i område med socioekonomiska utmaningar
- Vanligare med problematisk skolfrånvaro och konflikter i skolan
- Vanligare med drogbruk
- Vanligare med kriminellt umgänge, särskilt äldre

- INTE lika vanligt att ha minst en psykiatrisk diagnos

Socialtjänstens insatser för barnen *före* brottet

- 90% av barnen kända av socialtjänsten sedan innan det LUL-utredda brottet
    - Hälften av dessa barn var kända före 12 års ålder
- 80% av flickorna och 65% av pojkarna föremål för beslut om minst en insats någon gång före det LUL-utredda brottet
    - Majoriteten av insatserna är ospecificerad familjebehandling/samtal, samtalsstöd till vårdnadshavarna eller annat öppenvårdsprogram

Socialtjänstens insatser *efter* brottet

- 60% av flickorna och 70% av pojkarna föremål för beslut om insats efter det LUL-utredda brottet
    - Ospecificerade familjebehandlingsinsatser vanligast även efter LUL-brottet, men då följt av placering utanför hemmet enligt LVU
- Socialstyrelsens rekommenderade insatser för gruppen mycket ovanliga samt även att barnen blir föremål för SIP/SIG/SSPF

Socialtjänstens insatser för pojkar i kriminella nätverk

- Högre andel med tidigare aktualiseringar men vanligare med senare aktualiseringar
- Oro för kriminell rekrytering tydligt artikulerat i aktualiseringar
- Insatser beslutas i lika hög grad för involverade som inte involverade pojkar
- Vanligare med beslut om mer ingripande insatser både före och efter LUL-brottet – tre gånger så vanligt med LVU, betydligt vanligare med SIP/SIG/SSPF

Intervjuade ungdomars erfarenheter av stödinsatser från socialtjänsten

- Lågt förtroende för socialtjänsten – ”inget de har gjort har hjälpt”
- Även frivilliga insatser upplevs tvingande – bristande delaktighet
- Beskriver ofta mycket låg motivation till förändring i tidiga tonåren
- Efterfrågar tillitsfulla och långvariga stödrelationer som bygger på förståelse av deras livssituation
  - Kännetecknar de insatser de själva uppskattat

Övergripande utvecklingsområden

- Tidigare upptäckt är bra – Tidigare insatser är bättre
- Ökad tillgång till insatser anpassade till:
  - barnens multiproblematik
  - föräldrars varierande mottaglighet
  - problemens varaktighet
- Ökad tillgång till insatser som Socialstyrelsen rekommenderar

Utvecklingsområden, forts.

- Lyft skolans roll som central skyddsfaktor i det brottsförebyggande arbetet
- Fortsätta utveckla samverkan mellan centrala aktörer kring barn på individnivå
- En mer närvarande, tillgänglig och integrerad barn- och ungdomspsykiatri

Utvecklingsområden, forts.

- Integrera jämställdhetsperspektiv i brottsförebyggande arbete kring barn
- Kvalitetshöjning av vården under och stödet efter placeringar enligt LVU
- Uppföljning av kommunernas insatser – såväl individuell uppföljning som vetenskapliga utvärderingar